

JÄRFÄLLA

LOKAL MASSHANTERINGSTRATEGI

JÄRFÄLLA KOMMUN

Dnr: Kst 2023/94

Dokumentet gäller för Järfälla kommun och dess bolag	Fastställd av Kommunfullmäktige
Dokumentgrupp Aktiverande styrdokument	Dokumenttyp Strategi
Fastställd 2024-02-19	Giltig till och med Tillsvidare
Dokumentansvarig Enheten för hållbar utveckling	Tid för nästa översyn

Innehåll

1.	INLEDNING	2
1.1.	Koppling till styrdokument	2
2.	NULÄGE	3
3.	SYFTE.....	4
4.	AVGRÄNSNING.....	5
4.1.	Vilka berörs av strategin?	5
5.	STRATEGISK MASSHANTERING	5
5.1.	Ansvar för strategisk övergripande masshantering	5
5.2.	Järfälla kommuns strategi för hållbar masshantering.....	5
6.	VÄGLEDNING FÖR HÅLLBAR HANTERING AV MASSOR	8
6.1.	Planering för hållbar masshantering.....	8
6.2.	Kontroll och uppföljning av massbalans i projekt.....	8
6.3.	Hur massor som definieras som avfall ska hanteras.....	9
6.4.	Vägledning för masshanteringsytor.....	10
6.4.1.	Planering för etablering av masshanteringsytor	10
6.4.2.	Att etablera nya masshanteringsytor	10
6.4.3.	Mellanlagringsytor	11
6.4.4.	Ansvar för etablerade masshanteringsytor	11
6.5.	Säkerställande av en god omgivningspåverkan från schaktmassor.....	11
6.5.1.	Förorenade massor	11
6.5.2.	Provtagning av föroreningar i massor	12
6.5.3.	Hantering av Länshållningsvatten	12
7.	UPPFÖLJNING AV MASSHANTERINGSSTRATEGIN	12
	ORDLISTA	13

1. INLEDNING

Järfälla kommun har höga miljöambitioner och arbetar aktivt med olika hållbarhetsfrågor. Ett av målen är klimatneutralitet år 2030 och kommunen har bland annat signerat Europas första klimatkontrakt och regionens klimatlöfte. Järfälla kommun följer regelbundet upp klimatarbetet genom miljöbarometern där statistik och åtgärder för bland annat miljöplanen, klimat- och energiplanen, avfallsplanen, klimatanpassningsplanen och kemikalieplanen publiceras. Kommunens miljöplan 2023–2030 följer kommunens koldioxidbudget och innehåller mål om att kommunens koldioxidutsläpp behöver minska med 15 procent för att nå Parisavtalets 2-gradersmål.

Järfällas masshanteringsstrategi är ett viktigt steg i arbetet för att nå målet om klimatneutralitet och att säkerställa en långsiktigt hållbar utveckling av kommunen.

Järfälla är en expansiv kommun som utvecklas i snabb takt. I den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUFS 2050)¹ pekas Jakobsberg-Barkarby ut som en av Stockholms åtta regionala stads kärnor. Här byggs tusentals nya bostäder kombinerat med flera infrastruktursatsningar så som ny regionaltågsstation och tunnelbana med två nya stationer i Barkarby.

Vid byggnation kan massor i form av sten, grus, lera, jord, asfalt eller andra material uppstå. Masshantering bidrar till koldioxidutsläpp och för att uppfylla de globala, nationella och regionala miljö- och klimatmålen behöver mängden överskottsmassor minska samtidigt som masshanteringen behöver bli mer lokal, cirkulär och resurseffektiv. Cirkulär masshantering innebär att öka återanvändningen av massor vilket bidrar till minskad uppkomst av avfall, tryggad materialförsörjning, minskade kostnader för transporter och minskade inköpskostnader av fyllnadsmassor. Det kan vara svårt att hitta lämpliga ytor för lagring av massor då det oftast kräver stora ytor som därutöver behöver uppfylla andra kriterier. Det mest resurseffektiva och bästa ur klimatsynpunkt vore om massor inte uppstod alls och att prioritera det i planeringen.

1.1. Koppling till styrdokument

Bilden nedan visar hur Masshanteringsstrategin förhåller sig till andra strategiska dokument i Järfälla kommun och Stockholmsregionen inom området hållbarhet med koppling till masshantering. Läs mer i *Bilaga 2 – Koppling till styrdokument*.

¹ Stockholms läns landsting, Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen RUFS 2050, 2018.

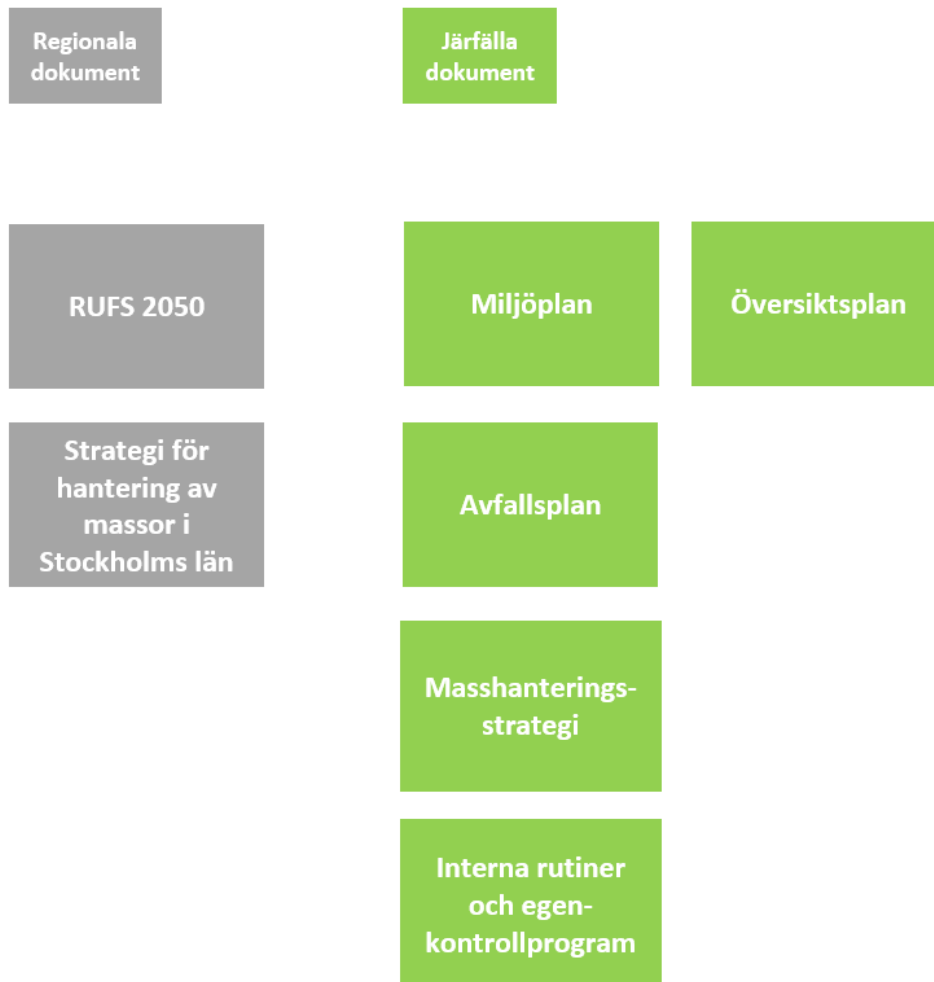

Bild 1: Bilden beskriver förhållandet mellan Masshanteringsstrategin och olika strategiska dokument i Järfälla kommun och Stockholmsregionen inom området hållbarhet med koppling till masshantering. Den är ett nuläge februari 2024 och kommer att förändras över tid. Dokument i grått är externt framtagna på regional nivå och dokument i grönt är framtagna av Järfälla kommun.

2. NULÄGE

Barkarbystaden är kommunens enskilt största exploateringsprojekt inom Samhällsbyggnadsavdelningens ansvar och där finns en projektspecifik strategi och planering för masshanteringen för hela utbyggnadsområdet. Den projektspecifika masshanteringsplanen ligger delvis till grund för denna strategi. Förutsättningarna i ett stort exploateringsprojekt som pågår under många år och har tillgång till stora markytor skiljer sig dock mycket från andra projekt i kommunen. Kortfattat omfattar masshanteringen inom Barkarbystaden ett flertal upplagsplatser, kross och sorteringsanläggning för att kunna återanvända massor och transportera dem på ett rationellt sätt. Externa aktörer har ansvar för masshanteringen på uppdrag av kommunen. Samordning med byggaktörer om överskottsmassor från projekt på kvartersmark hanteras i genomförandeavtal.

Inom andra projekt i Samhällsbyggnadsavdelningens regi görs massbalansberäkningar och masshanteringsplan i mindre omfattning och anpassat till respektive projekt. Samordning av masshantering för utbyggnad av allmänna

anläggningar och byggaktörernas kvartersmark varierar. I viss mån kan en massbalansberäkning utgöra underlag för höjdsättning av ett område i ett tidigt planeringsskede men ofta är det många andra faktorer och anpassningar till omgivningen som styr. Möjlighet att sortera eller lagra massor inom projektområdet är ofta begränsad. Vid upphandling utgör hanteringen av massor en del i entreprenaden som ofta saknar incitament att hantera massor på något särskilt sätt eller samordna med andra projekt.

Bygg- och miljöförvaltningen har till uppdrag att genomföra utbyggnaden av kommunens allmänna anläggningar inom exploateringsprojekten. Uppdraget omfattar även förvaltning, drift och underhåll av uppförda anläggningar. Inom Bygg- och miljöförvaltningens uppdrag uppstår frågor om masshantering i projekt och anläggningsarbeten i olika skeden. Vid nyinvesteringar sker den tidiga planeringen under ledning av Samhällsbyggnadsavdelningen men Bygg- och miljöförvaltningen deltar som delprojektledare och sakkunniga för genomförandet. Bygg- och miljöförvaltningen har ansvar för upphandling och styrning av entreprenaderna men tiden för genomförande är ibland styrd av externa byggaktörer eller angränsande projekt. Planering och genomförande av drift och underhåll är i stor utsträckning Bygg- och miljöförvaltningens egen rådgivning även om vissa arbeten har akut karaktär. För dessa arbeten finns möjlighet till en samordnad masshantering för ökad återanvändning men utmaningar finns gällande tidsbegränsningar, administration, överblick och brist på mellanlagringsytor. Bygg- och miljöförvaltningen arbetar idag med ett flertal olika egenkontrollprogram och rutiner för hantering och lagring av massor och ansvarar för lagringsytorna inom Görväln och Pingsttippen.

3. SYFTE

Syftet med framtagandet av en kommunövergripande masshanteringsstrategi är att främja en hållbar stadsutveckling, sträva mot att bli en klimatneutral kommun år 2030 samt bidra till nationella miljö kvalitetsmål, RUFS 2050, miljöplanen för Järfälla kommun och avfallsplanens mål². För att nå målet om en klimatneutral kommun krävs det att kommunen arbetar aktivt med olika åtgärder och ansträngningar för att minska utsläppen av klimatpåverkande växthusgaser. Att ta fram en kommunal masshanteringsstrategi är även en åtgärd som återfinns i Järfällas miljöplan samt SÖRAB-kommunernas gemensamma avfallsplan under periodmålsdokument 2021-2023. I den regionala masshanteringsstrategin rekommenderas kommuner att ta fram en lokal masshanteringsstrategi.

Järfälla kommuns masshanteringsstrategi ska bidra till uppfyllnad av såväl lokala hållbarhetsmål som regionala målsättningar, exempelvis Stockholms läns strategi för hantering av massor. Strategin ska skapa förutsättningar för ett enhetligt samt miljö- och kostnadseffektivt arbetssätt kring masshantering för hela kommunen. Strategin ska ge vägledning för hanteringen men också bidra till att minimera uppkomsten av massor och behov av deponi. Detta dokument är ett planeringsunderlag för att säkerställa en hållbar masshantering i Järfälla kommun.

Masshanteringsstrategin ska också synliggöra processen för hur hanteringen av massor ska gå till i kommunen. Den ska bidra till samordning och uppföljning av hanteringen samt vara ett dokument som hela den kommunala organisationen ska

² Läs mer om styrdokumentet i *Bilaga 2 – Koppling till styrdokument*

kunna använda sig av. Strategin ska bidra till samverkan mellan förvaltningar inom kommunen för att uppnå cirkulärt byggande.

4. AVGRÄNSNING

Strategin gäller för nyuppkomna projektgenererade massor i Järfälla kommun, det vill säga de massor som uppstår efter strategins antagande. Massor kan exempelvis uppstå inom exploateringsprojekt och anläggningsarbeten vid drift, underhåll och investeringsprojekt. Ballast från jungfrulig täktverksamhet inkluderas inte i strategin utan berörs enbart i relation till att projektgenererade massor återanvänds eller återvinns i syfte att ersätta jungfruligt material.

4.1. Vilka berörs av strategin?

Strategin berör projekt och anläggningsarbeten inom Bygg- och miljöförvaltningen och Samhällsbyggnadsavdelningens verksamheter. Strategin omfattar även avtalsparter och leverantörer. Vid större anläggningsarbeten inom andra förvaltningar och verksamheter ska strategin tillämpas med stöd av bygg- och miljöförvaltningen.

5. STRATEGISK MASSHANTERING

5.1. Ansvar för strategisk övergripande masshantering

Samhällsbyggnadsavdelningen har det huvudsakliga ansvaret för genomförande och implementering av den lokala masshanteringsstrategin, även om fler parter berörs i arbetet med masshantering. Strategin ska följas upp av enheten för hållbar utveckling.

För att hantera massor på ett hållbart sätt är det viktigt att det finns samsyn mellan berörda aktörer. Mer ingående information kring varje steg och ansvarsfördelning vid hantering av schaktmassor kan granskas i processportalen i verktyget 2c8 på kommunens intranät. Portalen är intern och kan endast användas av de som arbetar på Järfälla kommun. För åtkomst, lägg till processportalen i mina verktyg på intranätet. Gå sedan till *Bygga, bo och miljö* → *Bygga och producera* → *Hantera schaktmassor*.

5.2. Järfälla kommuns strategi för hållbar masshantering

Minimera överskottsmassor

- Kommunen ska arbeta med masshantering på ett sätt som gör att massbalans uppnås vilket minimerar behovet av transporter och därmed minskar koldioxidutsläppen.
- I planeringsskedet för projekt ska en massbalansberäkning och/eller en höjdsättningsanalys genomföras för att minimera överskottsmassorna i projektet.

- För att minska uppkomsten av förorenade schaktmassor bör platsspecifika riktvärden användas för att säkerställa att massor inte flyttas i onödan.
- Inom projekt görs en markundersökning för att bedöma massors kvalitet för användning inom det egna projektet eller återanvändning/återvinning i ett annat projekt.

Maximera återanvändning/återvinning

- För att maximera återanvändning av överskottsmassor i hela kommunen ska det gemensamma inventeringsdokumentet användas regelbundet. Utsläppen och besparingar ska kartläggas och följas upp i CO₂ och kronor.
- Olika in situ-metoder³ ska utredas vid sanering, bearbetning, sortering och klassificering av överskottsmassor för att maximera återanvändning/återvinning samt minska behovet av transporter. Om utrymme finns ska flyttbara kross- och sorteringsanläggningar användas på plats. Ett beräkningsverktyg, exempelvis SmartMass⁴, kan användas för att utvärdera projektets klimatpåverkan och kostnader.

Hållbara masshanteringsytor

- Platser för masshantering, upplag och etablering är en övergripande planeringsfråga som ska tas hänsyn till i ett tidigt skede, exempelvis i översiktsplanen, förstudier och planeringsskeden. En effektiv markanvändning ska eftersträvas med hänsyn till geotekniska förutsättningar.
- Ytor för masshantering ska lokaliseras strategiskt och i närhet till exploaterings- och utbyggnadsområdet i syfte att minska transportsträckorna och ge så låg omgivningspåverkan som möjligt för boende och naturvärden.
- Områden aktuella för kommande exploatering kan ses som potentiella temporära ytor för lokal masshantering, upplag och/eller etablering i samråd med tillsynsmyndighet och markägare.

Hållbara transporter

- Transporter av massor ska samordnas för att säkerställa maximal fyllnadsgrad och minska utsläppen från tunga transporter. Exempelvis kan vägning användas för att säkerställa fyllnadsgrad.
- Alternativa metoder ska utredas för transporter, exempelvis tåg, båt, hållbara drivmedel, bärighetsklass på kommunala vägar och innovativa logistiklösningar. Utredning avseende mellanlagringsytor ska ställas i relation till transporters miljöbelastning.

³ In situ-metoder – metoder som kan användas på plats

⁴ PM SmartMass – SVIKT Järfälla kommun, Tyréns 2022

Minimera deponi och slutförvaring

- Kommunen ska ha en långsiktig plan att sanera förorenad mark med syfte att minimera behovet av deponi och slutförvaring.
- När deponi och slutförvaring av massor inte kan undvikas ska upplagsplatsen utredas utifrån transport, ansvarsfull hantering och potentiella möjligheter för framtida återanvändning.

Arbetssätt

- I större projekt ska en masshanteringsplan tas fram, där förutsättningarna för förädling och lagring inom projektområdet ska beskrivas. Detta görs genom att i tidigt skede identifiera behovet av platser för möjlig masshantering, upplag eller etablering och planera för att masshanteringen ska kunna utföras så nära utbyggnads- eller entreprenadområdet som möjligt. För planeringen ska analysverktyg användas för utvärdering av olika alternativ samt bedömning av klimatpåverkan och kostnad.
- Kommunen ska aktivt omvärldsbevaka masshanteringsfrågan och arbeta för att skapa en framsynthet för ändringar på nationell och regional nivå. Man ska även bevaka utvecklingen inom hantering, rening och möjliga användningsområden för svårhanterliga massor, exempelvis massor med högt lerinnehåll.
- Kommunen ska vara en samverkanspart inom masshantering inklusive dess transporter, på såväl lokal som regional nivå. Detta omfattar samarbete med näringsliv, byggaktörer, kommunala bolag, myndigheter och andra kommuner. Om möjlighet finns ska samverkan med grannkommunerna ses över för att hitta gemensamma masshanteringsytor.
- Kommunen ska arbeta innovativt och reflekterande med frågor kring masshantering och arbetssätt i projekten.
- Upphandling är ett kraftfullt verktyg och vid varje projekt bör en bedömning genomföras för om krav kan ställas på avancerad nivå. Upphandling har en gemensam arbetsprocess vad gäller framtagande av miljökrav. Miljökrav som ställts vid upphandling ska följas upp.
- Krav på schaktning och masshantering framgår bland annat i teknisk handbok samt projektets miljöplan som ska bifogas vid upphandling. I teknisk handbok för kommunen finns förslag att massdisposition ska upprättas på objekt med större massförflyttning än 5 000 m³.

6. VÄGLEDNING FÖR HÅLLBAR HANTERING AV MASSOR

Följande avsnitt konkretiserar hur strategin ska användas, med vägledning för planering, kontroll och uppföljning, hur massor som räknas som avfall ska hanteras, etablering av masshanteringsytor samt provtagning av förorenade massor.

6.1. Planering för hållbar masshantering

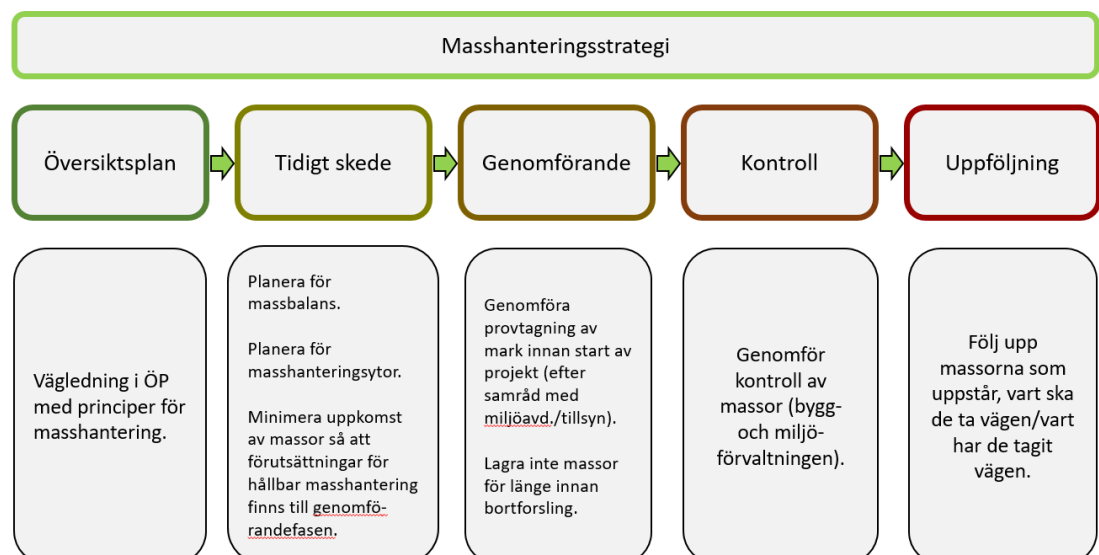
För att lyckas med en så miljö- och kostnadseffektiv masshantering som möjligt är det viktigt att planeringen av masshanteringen påbörjas i ett tidigt skede av samhällsbyggnadsprocessen.

I det tidiga planeringsskedet behöver masshanteringsfrågan behandlas, exempelvis genom att se över möjliga uppläggningsytor för att underlätta planering av var uppkomna massor ska slutanvändas. Det är också viktigt att pågående anläggningsarbeten kontinuerligt arbetar med masshanteringsfrågorna.

Det finns flera aspekter för en lyckad masshantering. Till dessa hör:

- att ta fram massbalanser, det vill säga identifiera vilka massor som kommer att uppstå och vilka massor som behöver tas in externt och köras bort.
- att hitta lämplig mark för etablering- och upplagsplatser.
- säkerställa en god omgivningspåverkan.
- god egenkontroll och miljökontroll.

Utifrån dessa aspekter bör en projektspecifik masshanteringsplan tas fram för exploateringsprojekt och större anläggningsarbeten. Figur 1 visar en schematisk bild över hur masshanteringen ska integreras i kommunens arbete.

Figur 1: Schematisk bild över hur masshantering hänger ihop i samhällsbyggnadsprocessen.

6.2. Kontroll och uppföljning av massbalans i projekt

Varje entreprenad ska dokumentera projektets massbalans. Järfälla kommun har tagit fram ett inventeringsdokument där de olika entreprenadernas massöverskott

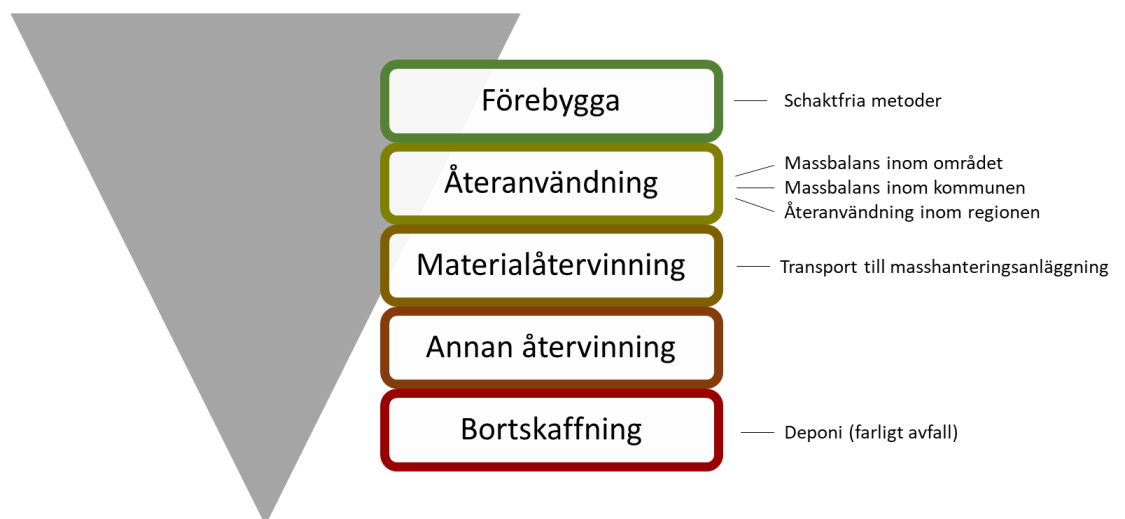
respektive underskott med tillhörande information om massornas föroreningsklassning och koldioxidutsläpp ska redovisas. Dokumentet är i Excelformat och går att nå via kommunens projektverktyg (Antura). Ett utklipp från dokumentet finns i *Bilaga 1 – Inventeringsdokument för koldioxidutsläpp och massbalans*. Excelfilen är ett levande dokument som kan komma att revideras. Syftet med dokumentet och att inventera massbalansen är att skapa förutsättningar för återanvändning och återvinning av schaktmassor i Järfälla kommun samt få överblick på koldioxidutsläppen. Mer specifikt kan inventeringen leda till:

- Minskade transporter kopplat till hantering av schakt- och fyllnadsmassor
- Ökad möjlighet att återanvända schaktmassor vilket reducerar behovet av nyproducerat material
- Minskat behov av deponering
- Ökad möjlighet till samordning mellan parter i projekt vilket leder till kostnadsbesparingar
- Ökad kunskap om de transportflöden som är kopplade till mark- och anläggningsprojekt

6.3. Hur massor som definieras som avfall ska hanteras

Uppläggning av fasta ämnen och återvinning av fasta ämnen i mark eller vattenområde definieras som en miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap 1 § Miljöbalken och kan kräva en anmälan eller tillstånd beroende på mängden massor och dess föroreningshalt.

I 15 kap 1 § Miljöbalken definieras avfall enligt följande: *”Med avfall avses varje föremål eller ämne som innehavaren gör sig av med, avser att göra sig av med eller är skyldig att göra sig av med.”* Inom avfallsområdet finns en gemensam EU-lagstiftning, detta för att tydliggöra vad vi behöver prioritera och sträva efter i Europa. Miljöbalken innehåller även en avfallshierarki (15 kap 10 §), som innebär att avfall i första hand ska förebyggas, i andra hand återanvändas och om avfall ändå uppstår ska det behandlas på ett hållbart sätt så att människors hälsa och naturen skyddas, se figur 2.

Figur 2: Avfallshierarkin (15 kap 10 § Miljöbalken) med koppling till Järfälla kommuns strategier.

Bedömning ska alltid göras i enlighet med Naturvårdsverkets vägledning⁵ för att avgöra om massorna är att betrakta som avfall, produkt eller biprodukt. Vid osäkerhet kan tillsynsmyndigheten kontaktas för rådgivning. Ytterligare information om lagstiftning kring miljöfarlig verksamhet, avfall och anmälan till myndighet återfinns i *Bilaga 3 – Lagstiftning och rutin för anmälan/ansökan till myndighet*.

6.4. Vägledning för masshanteringsytor

I första hand ska kommunen arbeta för massbalans. Det innebär att vi inom kommunens olika projekt inte har ett överskott eller underskott av massor. Om det inte är möjligt att uppnå massbalans och ytor för masshantering behöver hittas ska informationen nedan användas som vägledning.

Vid behov av tillfälligt upplag kan lokaliseringsprincipen 2 kap 6 § Miljöbalken användas för lokalisering av upplagsplats och annan miljöfarlig verksamhet som kan kopplas till masshantering. Det som menas med denna princip är att verksamheter eller åtgärder som tar mark i anspråk ska placeras på en lämplig plats där ändamålet med verksamheten eller åtgärden kan uppnås genom minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och på miljön. Detta då masshantering är en miljöfarlig verksamhet som kan verka störande på miljö och hälsa, exempelvis genom att ge upphov till buller, damm och föroreningar.

6.4.1. Planering för etablering av masshanteringsytor

En lämplig masshanteringsyta hittas förslagsvis tidigt under planeringsskedet då det finns ett löpande behov för masshanteringsytor i projektet. I och med kommunens höga exploateringsgrad kommer det vara nödvändigt att hitta ett tillräckligt stort antal tillfälliga masshanterings- och upplagsplatser. Dessa ska dels användas för de olika ändamål en utbyggnad kräver och dels kunna tas i anspråk under olika utbyggnadsetapper för att undvika att samma område blir drabbat av störningar under en onödigt lång tid. Etablering av platser för masshantering kan i vissa fall även fungera som markförberedande arbete för kommande planerad bebyggelse.

6.4.2. Att etablera nya masshanteringsytor

Befintliga ytor för masshantering inom kommunen kan ses i karta 1 i *Bilaga 6 – Bilder*. Dessa har dock inte tillräckligt hög kapacitet för att hantera alla massor som uppkommer i Järfälla. Som en följd av pågående och kommande projekt i kommunen finns ett behov av nya ytor för lagring, hantering och sortering av massor. Vid behov av upplagsplatser för massor strävar kommunen efter att hitta platser som kan förläggas nära de olika utbyggnadsområdena. Ett antal faktorer måste beaktas vid lokalisering av lämpliga platser och sker alltid i dialog med markägaren. Se avsnitt 4.1. under *Bilaga 4 – Att hitta lämplig mark för etablerings- och upplagsplatser*.

I *Bilaga 6 – Bilder* finns karta 2 som underlag för att hitta nya lämpliga ytor för masshantering i kommunen.

⁵ Tolkning av centrala begrepp vid hantering av massor, Naturvårdsverket (2023)

6.4.3. Mellanlagringsytor

Mellanlagringsytor är en variant på masshanteringsyta där ingen bearbetning förutom provtagning sker. Massorna mellanlagras så att de är lättillgängliga för återanvändning som exempelvis fyllnadsmassa. Alternativt fungerar mellanlagringsytan som uppsamling inför samordnad deponi. Att använda sig av mellanlagringsytor istället för att direkt forsla allt material till avfallsanläggningar optimerar massflödet och är positivt ur utsläppssynpunkt. Massor får lagras högst ett eller tre år vid mellanlagring beroende på hur massorna ska tas omhand efteråt. För mer ingående information se *Bilaga 3.6 – Ansökan om deponering*.

6.4.4. Ansvar för etablerade masshanteringsytor

Ansvar för platser där utfyllnadsområden och masshanteringsytor finns föreslås ligga på samordnande projektledare för masshantering. Vem som kommer att ha ansvaret för driften av de eventuella gemensamma upplagsplatserna är ännu inte beslutat. Det kan komma att tillfalla kommunens avdelning *Park & Gata* eller den drift som gäller för det området, alternativt en av kommunen upphandlad driftentreprenör. Beslut kring driftansvar tas under strategins implementeringsstadie.

6.5. Säkerställande av en god omgivningspåverkan från schaktmassor

6.5.1. Förorenade massor

Enligt 15 kap 11 § Miljöbalken ska den som hanterar avfall se till att hanteringen inte skadar eller orsakar risk för skada på människors hälsa eller miljön. Om fastighetsägare eller verksamhetsutövare upptäcker en förorening i mark, vatten eller i en byggnad måste de i enlighet med 10 kap 11 § Miljöbalken genast informera tillsynsmyndigheten. Giftiga ämnen i schaktmassor kan lakas ut och kan förorena mark och vatten. Det är viktigt att inte sprida föroreningar och på så sätt utsätta människor, djur och växter för farliga ämnen. Av 28 § Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (FMH) framgår att vissa åtgärder inom förorenade områden är anmälningspliktiga. För att en åtgärd ska vara anmälningspliktig krävs att:

- 1) åtgärden är en avhjälpandeåtgärd,
- 2) åtgärden kan medföra ökad risk för spridning eller exponering av föroreningarna och
- 3) att den ökade risken inte endast är ringa.

Information om förorenade samt potentiellt förorenade områden finns i kommunens kartsnitt för förorenade områden (Jakarta) samt i Länsstyrelsens efterbehandlingskarta (EBH-karta).

6.5.2. Provtagning av föroreningar i massor

För att veta huruvida massor är förorenade, och i sådana fall till vilken grad, behöver de provtas i god tid innan schaktning av ett område påbörjas. Detta görs i samarbete med Tillsynsmyndigheten.

En provtagningsplan behöver tas fram vid projekt där ett större område tas i anspråk eller om det finns misstanke om flera olika föroreningar inom ett och samma verksamhetsområde. Provtagningsplanen behöver tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten. Beställare eller entreprenörer som känner osäkerhet kring hur provtagningen ska göras bör anlita en konsult.

Beroende på föroreningshalt kan massorna flyttas till lämplig mottagningsanläggning antingen återvinning eller deponi. Bygg- och miljöförvaltningen medverkar i framtagning och övervakning av verksamheternas egenkontrollprogram.

Prover från uppschaktade jordmassor, schaktbotten och schaktväggar ska analyseras av ett ackrediterat laboratorium med beprövade analysmetoder där detektionsgränsen understiger åtgärdskraven. Se *Bilaga 5 – Omgivningspåverkan från etablering- och upplagsplatser* för mer ingående information kring föroreningar och skyddsåtgärder.

6.5.3. Hantering av Länshållningsvatten

Länshållningsvatten är vatten som ansamlas i schaktgropar och som behöver pumpas bort. Länshållningsvattnet kan exempelvis innehålla förhöjda halter av kväve till följd av sprängrester samt andra föroreningar beroende på hur föroreningssituationen ser ut i schaktgropen eller på verksamhetsområdet. Innan länshållningsvattnet kan släppas till recipient behöver det vara säkerställt att vattnet klarar Järfällas riktvärden för länshållningsvatten. I vissa fall kan vattnet släppas till spillvattennätet. Mer ingående information återfinns i Järfällas riktlinjer för länshållningsvatten.

7. UPPFÖLJNING AV MASSHANTERINGSSTRATEGIN

Masshanteringsstrategin ska följas upp årligen i samband med uppföljning av andra miljörelaterade styrdokument. Masshantering är ett område som utvecklas i hög takt lokalt, regionalt och nationellt. I takt med att Järfällas masshanteringsstrategi implementeras och nya rutiner växer fram kan det finnas behov att uppdatera och revidera masshanteringsstrategin.

ORDLISTA

Ballast – generell term för stenmaterial. Ballast används som konstruktionsmaterial och är formbeständig och fri från föroreningar (Handboken bygg, 1985). Ballast används som fyllnadsmaterial i hus och vägkonstruktioners grundläggning och utgör huvudkomponenten i asfalt och betong.

Deponi – en upplagsplats för sluthantering av avfall som finns på eller i jorden.

Förorenade områden – ett förorenat område är ett väl avgränsat område (mark, grundvatten, ytvatten, sediment, byggnader eller anläggningar) där en eller flera föroreningar förekommer i halter över bakgrundshalter.

In situ – metoder som kan användas på plats.

Kvittblivningsintresse – gränsen för när någon gör sig av med något enligt avfallsdefinitionen.

Massbalans – det sammanlagda flödet av massor i en region, kommun, exploateringsområde eller anläggningsprojekt. Flödet utgår ifrån områdets behov av ballast och som balanseras av dess tillgångar i form av täktmaterial och projektgenererade massor av ballastkvalitet. Ordet massbalans har tidigare främst används på projektnivå.

Masshantering – samlingsnamn för all hantering inom verksamhetsområdet, det vill säga transport, förvaring, mellanlagring, återvinning och kross av berg. Med massor avses berg i olika fraktioner och asfalt samt mjuka massor såsom jord och lera.

Masshanteringsyta – ett markområde inom projekt eller på annan plats avsatt för att hantera massor. Kallas ibland även för materialterminal.

Mellanlagring – ytor där massor mellanlagras utan bearbetning för att antingen återanvändas eller skickas iväg på deponi.

Miljö- och bygglövsnämnden – tillsynsmyndighet enligt miljöbalken gällande masshantering.

Schaktat material/schaktmassor – berg i olika fraktioner, jord, lera och asfalt.

Upplag – ett avgränsat område för tillfällig eller permanent deponering av till exempel avfall, produkter eller material.

Återanvändning – en produkt eller en komponent som inte är avfall används igen för att fylla samma funktion som den ursprungligen var avsedd för (MB 15 kap 2 §).

Återvinning – en avfallshantering som innebär att avfall kommer till nytta som ersättning för något annat material eller förbereda det för sådan nytta eller en åtgärd som innebär att avfall förbereds för återanvändning (MB 15 kap 6 §).

Överskottsmassor – schaktmassor som uppkommer i samband med olika bygg- och anläggningsarbeten och som inte kan återanvändas på plats i det enskilda projektet.

Bilagor – lokal masshantering Järfälla kommun

Innehåll

1.	INVENTERINGSdokUMENT FÖR MASSBALANS OCH KOLDIOXIDUTSLÄPP	
	2	
2.	KOPPLING TILL STYRDOKUMENT	3
2.1.	Regional utvecklingsplan	3
2.2.	Strategi för hantering av massor i Stockholms län.....	3
2.3.	Avfallsplan	4
2.4.	Översiktsplan.....	5
2.5.	Järfälla kommuns miljöplan	5
3.	LAGSTIFTNING OCH RUTIN FÖR ANMÄLAN/ANSÖKAN TILL MYNDIGHET	
	6	
3.1.	Avfall.....	6
3.2.	Kontroll	6
3.3.	Dokumentation	7
3.4.	Rutin för anmälan/ansökan till myndighet	7
3.5.	Anmälan/ansökan om att lagra avfall som en del av att samla in det (mellanlager)	
	8	
3.6.	Ansökan om deponering.....	8
3.7.	Anmälan/tillstånd för vattenverksamhet	8
3.8.	Anmälan/underrättelse vid påträffad förorening	8
3.9.	Naturresevat	10
4.	ATT HITTA LÄMPLIG MARK FÖR ETABLERINGS- OCH UPPLAGSPLATSER	
	11	
4.1.	Faktorer vid val av lämplig plats för upplagsplatser	11
4.2.	Åtgärder och funktioner vid en upplagsplats	13
5.	OMGIVNINGSPÅVERKAN FRÅN ETABLERING- OCH UPPLAGSPLATSER	
	14	
6.	BILDER	15

1. INVENTERINGSdokUMENT FÖR MASSBALANS OCH KOLDIOXIDUTSLÄPP

Nedan syns ett urklipp ur inventeringsdokumentet som ska användas vid hantering av massor. Urklippet är en förhandsvisning av ett levande dokument som kan komma att ändras. I dokument finns ett antal olika parametrar som ska fyllas i. Utifrån inventering av massor avgörs det om det behövs en större kommunal upplagsyta.

Inventeringsdokumentet ska användas inom alla byggprojekt för att visa hur massbalansen ser ut i kommunen. Resultatet från inventeringen visar om det finns ett överskott av mellanlagrade massor att använda sig av i andra projekt eller om massor behöver köpas in till följd av underskott. Informationen ska matas in så tidigt som möjligt i ett projekt, förslagsvis redan i planeringsskedet kring schaktning med mera. Detta för att hålla dokumentet så aktuellt som möjligt.

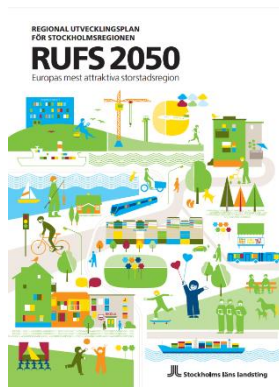
En betydande del av miljöfördelarna med lokal masshantering kommer av nedkortade, optimerade transportsträckor. Därför är mängden förbrukat bränsle från respektive projekts masstransporter med som en indatakolumn i dokumentet. Detta är direkt proportionellt mot mängden koldioxidutsläpp - om bränsletypen är känd - och gör miljöpåverkan från den delen av masshanteringen mätbar.

Massbalans	Massbalans kross	Underskott [m3] jordmassor	Överskott [m3] jordmassor	Underskott [m3] kross/sprängsten	Överskott [m3] kross/sprängsten	Förbrukat bränsle [l], masstransport	Datum när uppgifterna fylldes in
		0	10 000	23 000	0		

Exempel på rubriker och information som ska finnas i inventeringsdokumentet.

2. KOPPLING TILL STYRDOKUMENT

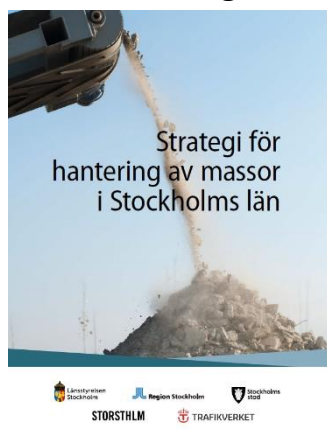
2.1. Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUF 2050, är en strategisk plan med ett långsiktigt perspektiv. RUF syftar till att hantera Stockholmsregionens långsiktiga mål och utmaningar, bland annat för att stärka regionens potential. Den uttrycker regionens samlade vilja och ger vägledning för den långsiktiga planeringen för hela regionen.

Stockholmsregionen är en snabbt växande storstadsregion där befolkningstillväxten är hög, vilket också bidrar till en del utmaningar. Det råder bostadsbrist i samtliga kommuner i regionen och antalet bostäder behöver öka med ungefär 600 000 till år 2050¹. En ökning av byggandet av bostäder leder till ökad masshantering och i RUF nämns det att masshantering är en allt viktigare fråga och att det inom Stockholmsregionen behöver anges platser för masshantering.

2.2. Strategi för hantering av massor i Stockholms län

I den regionala strategin för hantering av massor i Stockholms län beskrivs förutsättningar för en cirkulär och resurseffektiv hantering av massor.

Strategin ska främja gemensam planering och ökad samordning kring masshantering mellan olika aktörer. Den tar också upp behovet av en översyn av länets massflöden och var masshanteringen behöver bli mer cirkulär, resurseffektiv och hållbar.

Dit hör att minska klimatutsläpp från transporter i samband med masshantering samt att ta fram förslag till en regional struktur som främjar en resurssmart markanvändning.

I strategin finns ett flertal åtgärder formulerade där kommuner beskrivs som ansvarig aktör. En av dessa åtgärder är att kommuner ska planera för hur masshantering ska hanteras i kommunala processer i syfte att förebygga problem, minska masstransporter samt minska kostnader. Detta ska ske genom att ta fram riktlinjer eller strategier för cirkulär masshantering i respektive kommun som beskriver kommunens tillvägagångssätt och som ska ligga till grund för kommunens arbete med masshantering².

¹ Stockholms läns landsting, Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen RUF 2050, 2018.

² Länsstyrelsen Stockholm, *Strategi för hantering av massor i Stockholms län*, 2023.

2.3. Avfallsplan

Järfälla har tillsammans med SÖRAB-kommunerna³ arbetat fram en gemensam Avfallsplan 2021-2032⁴ för 10 kommuner i norra Storstockholm. Planen är ett styrdokument för avfallshanteringen i hela kommunen. Avfallsplanens syfte och de viktigaste byggstenarna för en cirkulär hantering av avfall och material är att minimera negativ miljö- och klimatpåverkan, främja hållbara val, minimera avfallsmängderna och se till att avfall är rätt sorterat och kretsloppen är giftfria. Det finns fem målområden för att uppfylla planens syfte där varje målområde innehåller formulerade huvudmål och periodmål. Av särskild betydelse för masshanteringsstrategin är målområde 1 – System efter behov. Inom målområdet återfinns bland annat följande målsättningar:

Huvudmål 1.2: År 2032 har kommunen säkerställt en långsiktigt hållbar infrastruktur för material och avfallsflöden.

- **Periodmål för 2021-2023⁵, 1.2.1:** År 2023 är material- och avfallsplanering en självklar del i kommunens samhällsbyggnadsprocess.
- **Periodmål för 2021-2023, 1.2.2:** År 2023 planeras för en cirkulär hantering och för att förebygga massor och bygg- och rivningsavfall vid exploatering och ny- och ombyggnadsprojekt.
- Under periodmål 1.2.2 för 2021-2023 finns en indikator om att en strategi för att förebygga, återanvända och återvinna massor i kommunen har tagits fram.
- **Periodmål för 2024-2026⁶, 1.2.2:** År 2026 har kommunen väletablerade rutiner samt aktiviteter för att förebygga, återanvända och återvinna bygg- och rivningsavfall vid exploatering i projekt där någon del av kommunkoncernen är byggherre.
- **Periodmål för 2024-2026, 1.2.3:** År 2026 har kommunen väletablerade rutiner samt aktiviteter för att förebygga, återanvända och återvinna massor.

³ SÖRAB – Söderhalls renhållningsverk AB är ett regionalt bolag som ägs av kommunerna Danderyd, Järfälla, Lidingö, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Upplands Väsby och Vallentuna.

⁴ SÖRAB och kommuner, Avfallsplan 2021-2032 - Lätt att göra rätt, 2021.

⁵ SÖRAB och kommuner, Periodmål för 2021-2023, 2021.

⁶ SÖRAB och kommuner, Periodmål för 2024-2026, 2023.

2.4. Översiktsplan

I gällande översiktsplan för Järfälla kommun⁷ nämns inte masshantering speciellt mycket. Det som nämns är att den vanligaste orsaken till markföroreningarna som idag finns i kommunen är befintliga eller tidigare verksamheter som hanterat giftiga ämnen. Exempel på dessa verksamheter är fordonsverkstäder, gamla avfallsupplag och bensinstationer. Försvarets verksamheter som tidigare var belägna i kommunen är också en källa till den förorenad mark som kommunen har idag.

Det har påbörjats ett arbete med att ta fram en ny översiktsplan med 2050 som slutår. I och med att masshanteringsfrågan blir allt större och redan berörs intensivt på regional nivå bör masshantering behandlas mer i kommande översiktsplan än i den nuvarande. Eftersom Järfälla också är utpekad på regional nivå som ett utvecklingsområde och att behovet av plats för masshantering blir allt större i kommunen är det extra viktigt att frågan berörs i översiktsplanen. Att beakta och planera för ytor och områden för masshantering redan i översiktsplanen är även en föreslagen åtgärd i den regionala masshanteringsstrategin.

2.5. Järfälla kommuns miljöplan

I februari 2023 antogs en ny miljöplan för Järfälla kommun med bolag av kommunfullmäktige. Planen sträcker sig fram till 2030 och i planen finns förslag på åtgärder för en minskad klimatpåverkan. En av åtgärderna är att ta fram en masshanteringsstrategi för hela kommunen. Vidare står det att den nuvarande framtagna masshanteringsstrategin för Barkarbystaden ska utökas till att täcka hela kommunen.

⁷ Växa med kvalitet, Översiktsplan Järfälla – nu till 2030, 2014

3. LAGSTIFTNING OCH RUTIN FÖR ANMÄLAN/ANSÖKAN TILL MYNDIGHET

3.1. Avfall

I 15 kap 1 § i Miljöbalken definieras avfall enligt följande: *”Med avfall avses varje föremål eller ämne som innehavaren gör sig av med, avser att göra sig av med eller är skyldig att göra sig av med.”* En första bedömning behöver alltid göras om de massor som hanteras är avfall eller inte s.k. kvittblivningsintresset. I vissa fall saknas kvittblivningsintresse, dvs. massorna ska inte ses som avfall utan som en produkt.

Uppgrävda schaktmassor som inte används på den plats där de grävts upp är ett avfall, även om de kommer från ett tidigare helt orört område. Massor som ska återvinnas på annan plats och som överskrider naturvårdsverkets riktvärden för att föroreningsrisken är mindre än ringa (MRR) ska anmälas till tillsynsmyndigheten i den kommun där massorna ska användas. Anmälningssplikten gäller inte om massor förvaras vid schaktgropen och sedan återfylls, eftersom de då inte klassas som ett avfall. Påträffande av föroreningar ska dock alltid rapporteras till tillsynsmyndigheten enligt 15 kap 11 § Miljöbalken.

I 15 kap 9a § Miljöbalken framgår att avfall som genomgått ett återvinningsförfarande upphör att vara avfall om nedanstående delar kan uppfyllas;

1. ämnet eller föremålet ska användas för ett visst ändamål,
2. det finns en marknad för eller efterfrågan på sådana ämnen eller föremål,
3. ämnet eller föremålet uppfyller tillämpliga krav i lag och annan författning, och
4. användningen av ämnet eller föremålet inte leder till allmänt negativa följder för människors hälsa eller miljön.

Utöver de produkter och material en verksamhetsutövare avsiktligt tar fram eller bryter, kan även restprodukter uppstå, dvs. något som produceras oavsiktligt i en produktionsprocess. Denna restprodukt kan bedömas som avfall eller som en biprodukt⁸. Genom att visa att biproduktkriterierna är uppfyllda, är det även visat att det inte finns något kvittblivningsintresse⁹.

3.2. Kontroll

Naturresurser kan sparas genom att återanvända schaktmassor inom de olika verksamhetsområdena. Det gäller att känna till massornas innehåll och vad de kommer ifrån för att undvika att föroreningar och invasiva arter sprids, detta är extra viktigt i rollen som beställare eller entreprenör. I Järfälla kommun kan konstaterade och potentiellt förorenade områden hittas i kartverket Jakarta.

Tekniska nämnden har som ett komplement till hantering av massor tagit fram ett egenkontrollprogram för schaktmassor som uppkommer inom drift, skötsel och

⁸ EU domstolens dom av den 17 november 2022, Porr Bau GmbH mot Bezirkshauptmannschaft GrazUmgebung, C-238/21, ECLI:EU:C:2022:88

⁹ Prop. 2019/20:22

anläggningsarbeten. Detta program beskriver arbetsordningen för schaktarbeten inom nämnda områden och gäller även för de upphandlade entreprenörerna som tas in för att genomföra dessa arbeten. Läs mer om egenkontrollprogrammet i Tekniska nämndens kompletterande masshanteringsstrategi¹⁰.

3.3. Dokumentation

Följande uppgifter ska följa med massorna i alla led från uppgrävning till slutanvändning:

- Massornas typ, exempelvis jordmassor/fyllnadsmassor
- Massornas jordmån, till exempel siltjord, lera eller morän
- Föroreningsinnehåll och analysresultat
- Avfallskod
- Var massorna grävts upp
- Hur och var de ska transporteras
- Massornas destination i nästa led

Låt alltid dokumentationen följa med när schaktmassorna lämnas vidare.

För hantering av farligt avfall trädde en utökad anteckningsskyldighet i kraft den 1 augusti 2020 (NFS:2020:5). Från och med den 1 november 2020 ska anteckningar för allt farligt avfall registreras i ett nationellt avfallsregister hos Naturvårdsverket. Lagkravet avser verksamheter som på ett eller annat sätt hanterar farligt avfall. Förorenade schaktmassor klassas som farligt avfall om föroreningshalten överstiger gränsvärdena för farligt avfall. Se interna rutiner för efterlevnad av antecknings- och rapporteringsskyldigheten kring farligt avfall.

3.4. Rutin för anmälan/ansökan till myndighet

Anmälan/ansökan om återvinning av avfall i anläggningsändamål ska ske till myndighet (miljö- och bygglovsnämnden, länsstyrelsen osv).

Naturvårdsverkets handbok om återvinning av avfall¹¹ innehåller en vägledning kring vilken återvinning som utgör mindre än ringa risk för föroreningar och som därmed varken är anmälnings- eller tillståndspliktig, det vill säga utgör en U-verksamhet.

- Anmälan krävs ej om föroreningsrisken är mindre än ringa risk
- Anmälan till miljö- och bygglovsnämnden om föroreningsrisken är ringa risk (verksamhetskod 90.141, Miljöprövningsförordning 2013:251). Det kan påträffas föroreningar som inte finns med i Naturvårdsverkets vägledning men som kan

¹⁰ Tekniska nämndens egenkontrollprogram för hantering av schaktmassor vid drift och anläggningsarbeten (2021)

¹¹ Återvinning av avfall i anläggningsarbeten, Naturvårdsverket (2010)

påverka att massor överskrider mindre än ringa risk. Exempelvis sulfidförande berg med förhöjda svavelhalter.

- Ansökan till Länsstyrelsen om högre föroreningshalter än ringa risk (verksamhetskod 90.131, Miljöprövningsförordning 2013:251).
- Om föroreningsrisken är mindre än ringa men det finns risk för väsentlig ändring av naturmiljön krävs en anmälan om samråd enligt 12 kap 6§ Miljöbalken.

Många gånger finns behov av att spränga bort berg i entreprenaderna och det kan då vara fördelaktigt att ta hand om berget på lokala krossverk och om möjligt återvinna materialet. Anläggningar för krossning och sortering av berg, naturgrus och andra jordarter är anmälningspliktiga enligt 4 kap. 6 §, verksamhetskod 10.50. Anmälningsplikt gäller för anläggningar inom område som omfattas av detaljplan eller områdesbestämmelser, eller utanför sådana områden, om verksamheten bedrivs på samma plats under en längre tid än trettio kalenderdagar under en tolv månadersperiod.

3.5. Anmälan/ansökan om att lagra avfall som en del av att samla in det (mellanlager)

- Anmälan till miljö-och bygglovsnämnden om mängden avfall vid något tillfälle är mer än 10 ton men högst 30 000 ton och avfallet ska användas för byggnads- eller anläggningsändamål, eller mer än 10 ton men högst 10 000 ton annat icke-farligt avfall i andra fall (verksamhetskod 90.40, Miljöprövningsförordning 2013:251).
- Ansökan till Länsstyrelsen om mängden avfall vid något tillfälle är mer än 30 000 ton och avfallet ska användas för byggnads- eller anläggningsändamål, eller mer än 10 000 ton annat icke farligt avfall i andra fall. (verksamhetskod 90.30, Miljöprövningsförordning 2013:251)

3.6. Ansökan om deponering

- Massor som ska återvinnas får inte lagras i mer än tre år, därefter klassas lagringen som deponi enligt Avfallsförordning (2001:1063) 5 §.
Som deponi anses inte en plats eller anläggning där avfall
 1. omlastas för att beredas för vidare transport till en annan plats där det skall återvinnas, behandlas eller bortskaffas,
 2. lagras innan det återvinns eller behandlas, om lagringen sker för en kortare period än tre år, eller
 3. lagras innan det bortskaffas, om lagringen sker för en kortare period än ett år.

3.7. Anmälan/tillstånd för vattenverksamhet

- Anmälan till Länsstyrelsen kan krävas vid vattenverksamhet i det fall arbeten i vatten är aktuellt i samband med hanterande av massor.

3.8. Anmälan/underrättelse vid påträffad förorening

- Miljö-och bygglovsnämnden ska så snart som möjligt underrättas om den påträffade föroreningen. Skyldighet att underrätta tillsynsmyndigheten gäller även om området sedan tidigare betraktats som förorenat.

- Miljö- och bygglovsnämnden ska också så snart som möjligt underrättas vid miljöolycka eller utsläpp som kan orsaka skada på miljö eller människors hälsa. För akuta miljöolyckor kontaktas även räddningstjänsten på 112.
- Innan schaktning får påbörjas i förorenad mark ska en anmälan göras till miljö- och bygglovsnämnden. En anmälan enligt 28 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd kan också vara bra att göra vid stark misstanke om att en förorening kommer att påträffas och arbetena kommer att ha en avhjälpande effekt. På så sätt kan en effektivare handläggning fås och risken för att arbetet stannar av till följd av att verksamheten först behöver göra en anmälan minskar. En anmälan enligt 28 § gäller även vid andra åtgärder än schaktning som kan riskera att en förorening exponeras eller sprids och som har en avhjälpande effekt.

Vid osäkerhet ska alltid en anmälan lämnas till kommunens miljö- och bygglovsnämnd. Det är den som använder massorna eller den som har rådighet över massorna, oftast fastighetsägaren, som är skyldig att visa att massorna klarar lagkraven.

Masshantering kan omfattas av flera olika typer av anmälningar till flera olika avdelningar och instanser. Vad som ska anmälas påverkas av flera faktorer, nedan listas några exempel.

- Avfallets föroreningsinnehåll
- Mängden avfall
- Platsen där avfallet ska läggas upp
- Om åtgärder som sortering/krossning/annan mekanisk bearbetning ska genomföras.
- Om det inte finns någon föroreningsrisk kan du ändå behöva anmäla användningen eller göra ett samråd enligt 12 kap 6 § Miljöbalken, till exempel kan återanvändning av massor i mycket stora mängder vara tillstånd-, eller anmälningspliktigt då det är svårt att säkerställa att man inte råkar få med en förorening. Vid återvinning av massor behöver således en helhetsbedömning av verksamheten göras för att avgöra provningsnivån.¹² Samråd med Länsstyrelsen ska göras i de fall då arbeten/åtgärden innebär en väsentlig påverkan på naturmiljön.
- Det kan krävas marklov från kommunen inom detaljplanelagt område, till exempel ändring av markens höjdnivå.
- Bygglov för exempelvis upplag av jord eller krossmassor.
- Sök dispens från strandskydd från kommunen om åtgärder inom strandskyddat område behövs.
- Anmälan om samråd hos länsstyrelsen vid förändring av naturmiljöer.

¹² Mål: M 3171-18 - Mark- och miljööverdomstolen

- Anläggningsarbeten inom vattenskyddsområdet Östra Mälaren kan omfattas av tillståndsplikt hos Länsstyrelsen Stockholm..

3.9. Naturresevat

- Inom kommunens naturreservatsområden krävs det tillstånd för motordrivna fordon på anlagda vägar och det är förbjudet att schakta och fylla. Sök tillstånd hos miljö- och bygglovsnämnden.

4. ATT HITTA LÄMPLIG MARK FÖR ETABLERINGS- OCH UPPLAGSPLATSER

Vid eventuella behov av gemensamma eller separata upplagsplatser strävar kommunen efter att hitta masshanteringsplatser som kan förläggas nära de olika utbyggnadsområdena. Om det är möjligt att hitta sådana platser kommer det att ha stor betydelse för ekonomin och för miljön. Ett antal faktorer måste beaktas vid lokalisering av lämpliga platser. Platserna bör vara tillgängliga via transportvägar och det får givetvis gärna vara redan ianspråktagen mark för liknande ändamål. Platserna bör om möjligt också förläggas en bit från bostäder samt känsliga natur-, kultur- och friluftsområden. Vilka åtgärder och funktioner samt hur mottagning och rutiner ska gå till på dessa upplagsplatser är också viktiga aspekter för att det ska fungera på en ny plats.

4.1. Faktorer vid val av lämplig plats för upplagsplatser

Nedan listas exempel på faktorer som man generellt bör ta hänsyn till vid val av plats för etablering och upplagshantering med mer detaljerad information.

Planstöd

För att tidigt informera om blivande upplagsplatser har kommunen arbetat med tillfälliga bestämmelser för schaktupplag och etableringsplatser vid framtagandet av detaljplaner.

Strandskydd

Vid platser i nära anslutning till vatten gäller idag i de flesta fall strandskydd. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv, samt bevara goda livsmiljöer på land och i vatten för växt- och djurlivet. Kommunen har möjlighet att besluta om dispens från strandskyddet och besluten kan överklagas till länsstyrelsen. Beviljade strandskyddsbeslut ska översändas till Länsstyrelsen då de har möjlighet att lämna dem utan åtgärd eller upphäva kommunens dispensbeslut.

Tillstånd för miljöfarlig verksamhet

Uppläggning av fasta ämnen och återvinning av fasta ämnen i mark eller vattenområde definieras som en miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap 6 § Miljöbalken och kan kräva en anmälan eller tillstånd. Beroende på om en tillståndsplikt eller anmälningsplikt krävs för återvinning som definieras som miljöfarlig verksamhet ska följande lag följas från Miljöprövningsförordningen¹³.

Marklov

Om uppläggningsplatsen av avfall och massor sker inom detaljplanelagt område kan marklov behövas om marknivån ändras.

Ägarförhållanden

De fastigheter som anses lämpliga för etablering och upplag ägs inte alltid av kommunen. Detta innebär naturligtvis att om kommunen vill använda platsen måste en överenskommelse träffas med markägaren om att antingen förvärva området eller om att arrendera det. Miljödomstolen fastslog nyligen att val av plats inte enbart kan avgöras utifrån

¹³ Miljöprövningsförordning (2013:251) Sveriges riksdag

ägarförhållandet till marken, utan lämpligheten till markens användning går före. Om en frivillig överenskommelse inte kan uppnås har kommunens endast tvångsmöjligheter om det finns planstöd.

Arrendatorer och andra nyttjanderättshavare

Även i de fall kommunen är ägare till marken finns ibland svårigheter med arrendatorer och andra nyttjanderättshavare som kommunen behöver förhandla med och ibland säga upp. Det kan därför dröja innan kommunens tillträde till marken kan ske.

Geologiska förutsättningar

Kunskap om de geologiska förhållandena som jordlager, berggrund, jorddjup och grundvatten kan bidra till att anläggningen utformas på bästa sätt.

Klimatanpassning och havsnivå

Stigande hav, ökad nederbörd, ökad risker för ras, skred och erosion bör tas i beaktning vid val av plats.

Boende i närheten

Upplagsplatser bör i första hand förläggas med ett skäligt avstånd till bostäder eftersom verksamheten kan vara störande. Järfälla består till största delen av bostäder och naturreservat vilket gör det svårt att hitta lämpliga platser där inga grannar skulle komma att påverkas. Kommunen ska därför verka för att det ska finnas en tidsgräns för hur länge boende i anslutning till schaktupplag ska behöva tåla verksamheten. Det kan också bli nödvändigt med begränsade arbetstider. Det är också viktigt att beroende på storlek och omfattning av massor ska dessa placeras på olika långt avstånd från boende. Till exempel om det handlar om en krossverksamhet så ska den placeras på längre avstånd än ett tillfälligt upplag av farligt avfall.

Närhet till skyddsobjekt

Platsen som väljs ut för massorna bör förläggas en bit bort från skyddsobjekt så som naturreservat, kulturminnen, vattenskyddsområden, våtmarker och vattenrecipienter. Då dessa skyddsobjekt kan påverkas negativt av masshantering av bland annat stora högar, buller, föroreningar och transporten till och från platsen/området.

Markens nuvarande och framtida användning

Upplag av massor har en långsiktig påverkan på marken den är belägen på. Inom kommunens naturreservatsområden är det förbjudet att schakta och fylla.

Nära exploateringsområde

Om möjligt ska lämpliga ytor för mellanlagring av massor vara i närheten av exploateringsområden. Då detta bidrar till mindre transporter och till ett samarbete mellan exploateringsprojekt.

Platsernas utformning

Platsen ska ha en tydlig avgränsning med skydd mot allmänna områden. I vissa fall kan det vara lämpligt att bygga bullervallar, speciellt om grannar finns i närheten. I första hand bör upplag placeras intill naturligt bullerdämpande platser men om det inte är möjligt kan

ytterligare bullerdämpande åtgärder bli nödvändiga så som byte till mindre bullrande maskiner, bullervallar/plank eller i de fall där så är möjligt använda sig av verksamhetens upplag som skydd. Området bör hägnas in och dessutom vara försett med bom samt bevakas för att undvika olovlig tippning av massor.

Väg dit tung trafik kan köra

Ytor som väljs till masshanteringsplatser ska vara i direkt anslutning till väg där tung trafik kan köra. Detta för att inte bidra till vägslitage eller till att fordonen inte ska vistas i lugna områden där de inte är meningen att de ska köra.

4.2. Åtgärder och funktioner vid en upplagsplats

Ett antal åtgärder behövs vid en gemensam upplagsplats:

- Hårdgjord eller tät yta där massor kan kontrolleras avseende föroreningar.
- Massor som är förorenade ska hanteras så att lakvatten inte sprids till omgivningen
- Inhägnad och elektronisk grind
- Dammbekämpning
- Bullerskydd
- Hjullastare
- Driftpersonal

Vid ett behov av ett större tillfällig gemensam upplagsplats kommer investeringskalkyler att behövas upprättas. Anläggningen kommer att generera driftkostnader.

5. OMGIVNINGSPÅVERKAN FRÅN ETABLERING- OCH UPPLAGSPLATSER

När en plats bestäms för masshantering behöver det göras en bedömning av omgivningspåverkan på exempelvis luft, buller och vattenutsläppen.

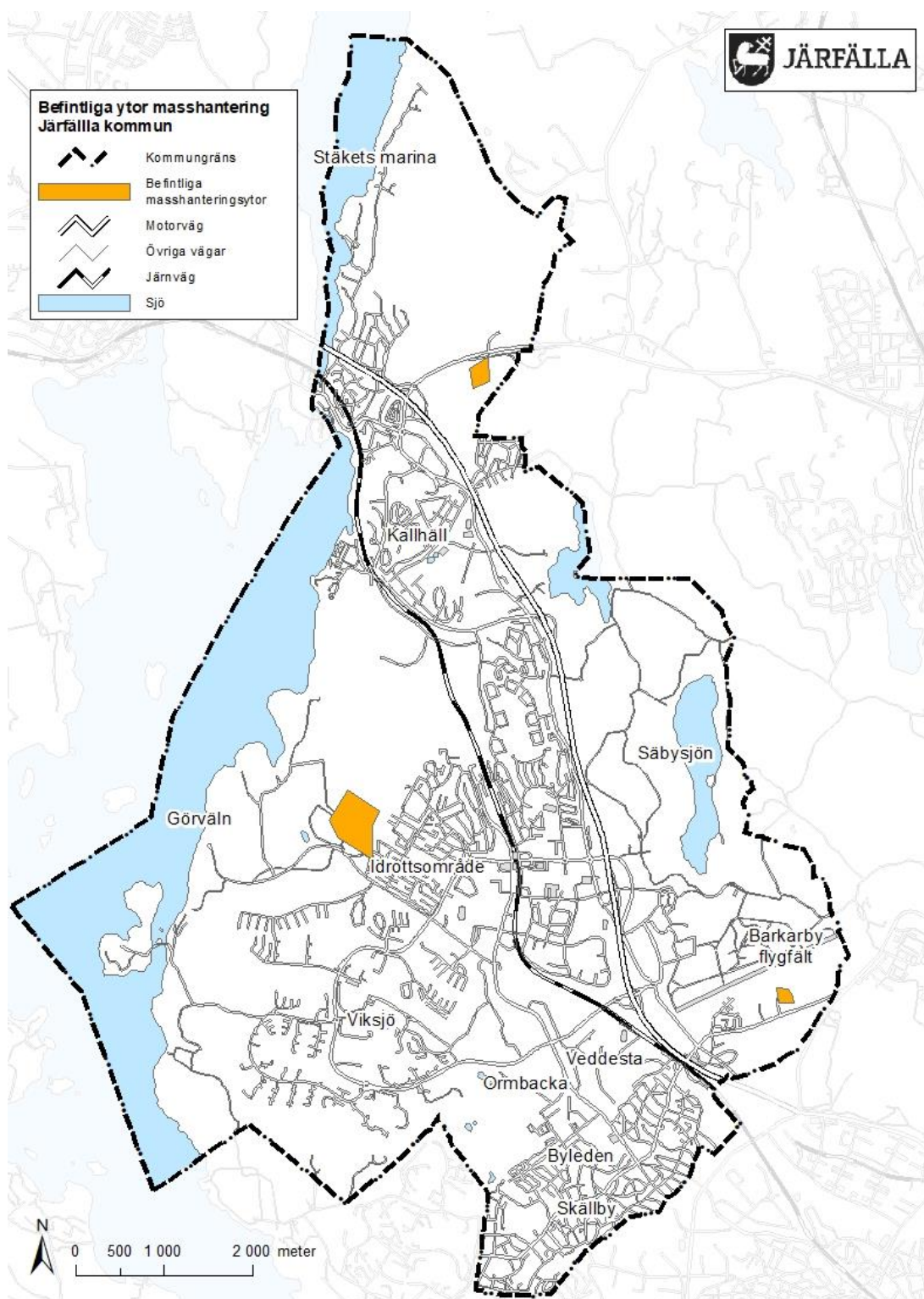
För att säkerställa omgivningspåverkan kan ett kontrollprogram tas fram av verksamheten i samråd med miljö- och bygglovsnämnden.

Syftet med ett kontrollprogram är att uppmärksamma störningar som kan komma att uppstå och fastställa vilka åtgärder som bör vidtas för att minimera dessa störningar. Ett kontrollprogram kan omfatta följande områden:

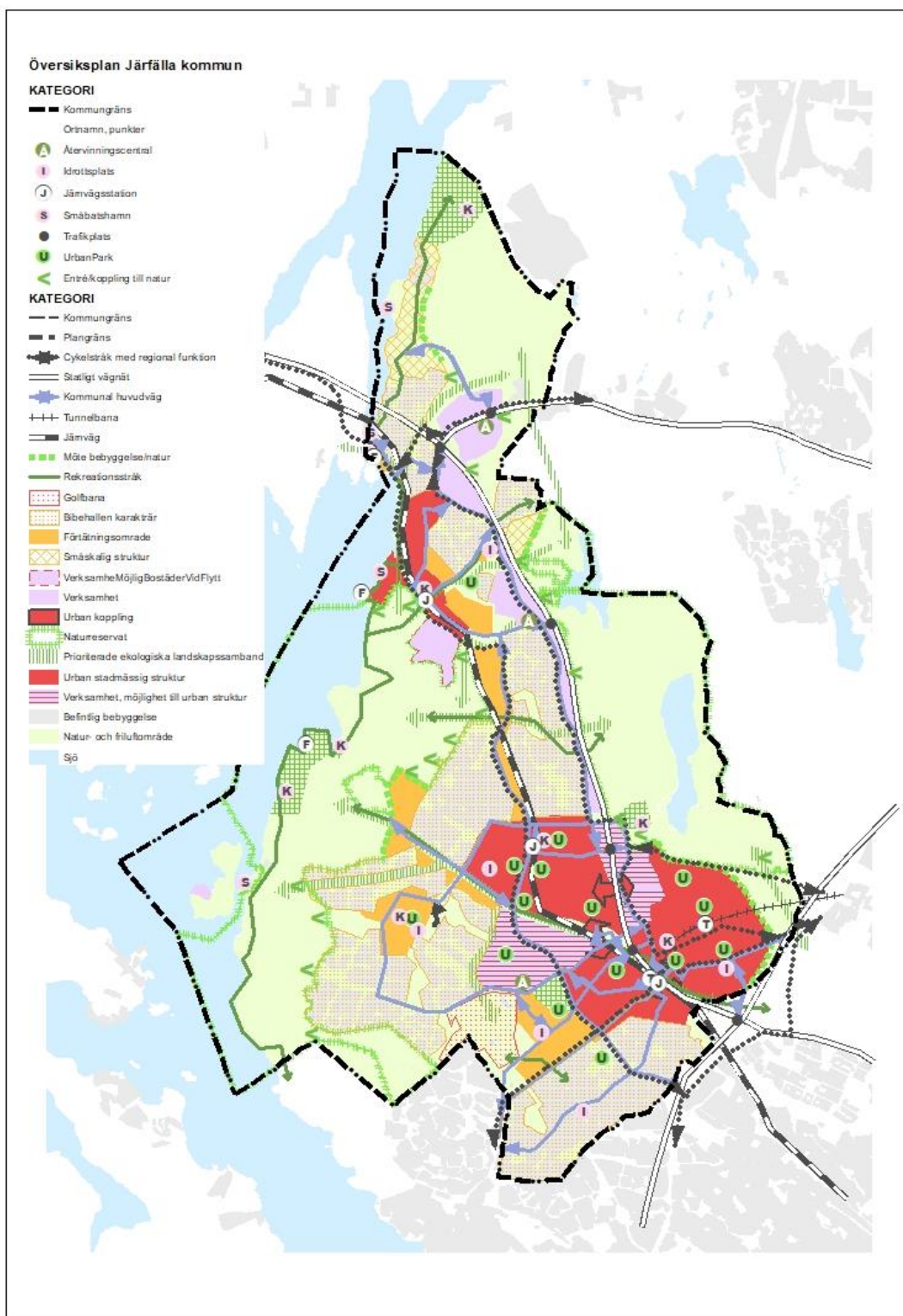
- hantering av schaktmassor
- vattenhantering (länshållningsvatten, processvatten och dagvatten)
- dagvattenhantering inom bebyggt kvarter
- luft
- buller
- kemikaliehantering
- avfall och farligt avfall
- hantering av klagomål
- samordning med andra byggprojekt.

Bestämmelser för kontrollprogram finns i miljöbalken (26 kap 19 §) och det är verksamhetsutövaren, oftast byggherren eller exploatörens, som ska arbeta fram själva kontrollprogrammet.

6. BILDER

Karta 1: Befintliga masshanteringsytor i Järfälla kommun. Två verksamheter tar enbart emot krossat entreprenadberg och pingstippen kan endast ta emot mindre mängder jordmassor.

Karta 2. Pekar ut områden i kommunen enligt gällande översiktsplan *Järfälla – nu till 2030* som ligger till grund för att hitta nya lämpliga ytor för masshantering.